

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert
mellomrom. Legg ved
portrettfoto.

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan
bli korta ned. Legg ved
portrettfoto.

Velaug H. Sælid
velaugh@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør
(fung.)

Even Øvald
eveno@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Ellen Krystad
ellenk@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Kronikk- og debattredaktør Tollef Mjaugedal (perm.)

Klassekampen honorerer normalt ikkje innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT ▶

Bønder i Sør risikerer å bli forvist fra jorda de dyrker når det skal satses på grønn økonomi.

Grønne ressursran

Tor A. Benjaminsen og
Hanne Svarstad
KRONIKK

I forkant av Rio+20-konferansen i juni ble «grønn økonomi» lansert som den bærekraftige utviklingens viktigste verktøy. Felles for grønn økonomi og bærekraftig utvikling er at begge benevnelsene gjerne brukes på vage og tvetydige måter. Siden slutten av 1980-tallet har bærekraftig utvikling legitimert ulike tiltak som tilsynelatende kobler hensyn til miljø og klima, økonomi og fattigdomsreduksjon. Den grønne økonomiens retorikk skaper et skinn av at man er i gang med noe nytt, og dette er i ferd med å danke ut «bærekraftig utvikling» som varemerke for endringer som tilsynelatende er gode og riktige for «alle» i nåtid og framtid.

Hva kan så en grønn økonomi medføre av konsekvenser for fattige mennesker på landsbygda i det globale Sør? En solidaritetsbasert grønn økonomi kan utvilsomt skape positive endringer. Da må i så fall småbrukere få anerkjent sine rettigheter til jord og naturressurser.

Men det er lite som foreløpig tyder på dette i mektige aktørers tenkning. Ifølge en rapport fra Heinrich Böll-stiftelsen har slike rettigheter havnet i den grønne økonomiens blindsoner. Dette gjelder for eksempel FNs miljøprogram Unep og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) som nylig har publisert rapporter om grønn økonomi (OECD foretrekker å kalle det «grønn vekst»).

Grønn økonomi uten hensyn til de fattigste er en utvikling som allerede har kommet langt. Journal of Peasant Studies publiserte nylig et temanummer om grønne ressursran (*green grabbing*) med eksempler fra mange steder i det globale Sør. Flere av artiklene beskriver observerte prosesser som «akkumulasjon ved forvisning» (*accumulation by dispossession*), et begrep som har blitt lansert av

den britiske geografen David Harvey.

Utgangspunktet til Harvey er Karl Marx' analyse av lignende prosesser som fant sted rundt den industrielle revolusjonen i England. Marx viet et helt kapittel av «Kapitalen» til fenomenet som han kalte «primitiv akkumulasjon». Dette var en dobbel prosess som innebar forvisning fra allmenninger for noen og akkumulasjon av kapital for andre. Mellom 1750 og 1850 vedtok parlamentet om lag 4000 forordninger om slik privatisering av allmenninger i England.

Initiativtakerne til disse privatiseringene var vanligvis lorder som formelt hadde eid allmenningene hvor småbønder samtidig hadde sedvanerett til åker og enger. I tillegg fantes det ofte folk som brukte ressursene i allmenningene uten å ha klare rettigheter ifølge

mistet dermed muligheten til å brødfø seg selv og sine familier. En videre konsekvens var at mange ble tvunget til å selge sin arbeidskraft som fabrikkarbeidere. Marx mente at en slik privatisering av allmenninger fungerte som en forutsetning for å skaffe billig arbeidskraft til Englands gryende industrialisering.

Akkumulasjon ved forvisning er i dag spesielt tydelig i afrikanske land der arven etter kolonitiden innebærer at staten er formell eier av jord. Lokale brukere har kun rettigheter basert på sedvane, og dette medfører at de står svakt i møte med mektige aktører som private selskaper, statlige organer, korrupte statsansatte og multinasjonale naturvernorganisasjoner.

Heller ikke i disse landene er akkumulasjon ved forvisning et nytt fenomen, men en prosess

FORVISES: I mange afrikanske land har lokale brukere kun rettigheter basert på sedvane, og de står svakt i møte med private selskaper, statlige organer, korrupte statsansatte og multinasjonale naturvernorganisasjoner, skriver Tor A. Benjaminsen og Hanne Svarstad. Her risikerer de i Burkina Faso.

FOTO: ISSOUF SANUGO, AFP/SCANPIX

«Den grønne økonomiens retorikk skaper et skinn av at man er i gang med noe nytt»

sedvanen. Dette var som regel innflyttere eller etterkommere etter innflyttere som dog kunne ha brukt et område i flere tiår.

Begrunnelsen som ble gitt for denne privatiseringen var nødvendigheten av å effektivisere landbruket. Resultatet var at lordenes posisjon ble styrket ved at de fikk sterkere rettigheter til jorda, mens tusenvis av fattige på landsbygda ble forvist, og de

som begynte under kolonitiden. I dag går imidlertid prosessen raskere enn noen gang tidligere. En viktig årsak er at mange har velmente ønsker om å innføre omfattende miljø- og klimatilstand, og det raskt. Allmenninger blir privatisert eller overtatt av staten, mens lokale ressursbrukere, som småbrukere, gjeterne og fiskere, mister sitt livsgrunnlag. Dette foregår ved at

investorer får tilgang til billig landsbygd for å dyrke trær som eukalyptus i monokulturer for å selge karbon på det internasjonale markedet, eller for eksportert produksjon av olje- og sukkerholdige vekster for biobrensel.

Videre stenges mennesker ute fra store områder der velstående safariturister ønskes velkommen for å se på dyrene i Afrika. Vest for Kilimanjaro i Tanzania har vi for eksempel studert hvordan økoturisme er med på å legitimere en gradvis forvisning av masaiere fra beitemarker til fordel for turistindustri og naturvern. Dette betyr ikke at økoturisme eller naturvern nødvendigvis må foregå på uakseptable måter. Men slik det har en tendens til å fungere i dag, er det noen som beriker seg, mens utsatte grupper mister tilgang til ressursene.

I Tanzania er over 40 prosent av landets areal vernet på en eller annen måte. I tillegg kommer områdene som beslaglegges ved de andre formene for akkumulasjon ved forvisning. Menneskene som rammes, blir ofte gjenstand for «deltakelse», til tross for manglende innflytelse. I noen få tilfeller får de økonomisk hjelp i overgangsfaser, men alle overlates deretter uten tilgang til ressursene og rettigheter som sikrer overlevelse. Det nye med denne prosessen i forhold til den Marx beskrev ved industrialiseringen av England, er at dagens forviste bare er i veien. Det er ikke bruk for deres arbeidskraft. Ingen industrialisering er planlagt, og turistindustrien sysselsetter svært få ufaglærte eller analfabeter.

Det ser ut til å være en ambisjon blant mange aktører om å legitimere de nevnte formene for grønne ressursran ved å kalle det grønn økonomi. Dette er økonomiske inngrep som står i sterk kontrast til en solidaritetsbasert grønn økonomi med vekt på rettigheter for de fattigste. Vi mener norske myndigheter bør prioritere å arbeide for slike rettigheter i langt større grad enn tilfellet er i dag.

Tor A. Benjaminsen, professor, Universitetet for miljø- og biovitenskap
torbe@umb.no

Hanne Svarstad, seniorforsker, Norsk institutt for naturforskning
hanne.svarstad@nina.no